

B Ö L Ü M

ŞEHİRLEŞME

3. ŞEHİRLEŞME⁴

3.1. Mevcut Durum

3.1.1. Küresel Eğilimler

Temel yaşam alanları olan şehirler, sürekli olarak daha konforlu ve kaliteli yaşam çevreleri sunma çabalarına konu olmaktadır. Son yirmi yılda, ilgili her alanda, bugün olduğu gibi gelecek kuşaklar için de yüksek bir yaşam kalitesi sunmayı hedefleyen sürdürülebilirlik konuları üzerinde çalışılmaktadır.

Şehir Planlama kuramındaki sürdürülebilir şehir kavramı da sürdürülebilirlik temeline dayanmakta, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir şehirselleşme stratejileri üzerinde bir çerçeve oluşturmaktadır. Sürekli ve dengeli gelişme olarak da tanımlanabilen sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, doğal kaynakların dengeli kullanımı; oluşum enerjisi - somut biçimde temsil edilen enerji; küresel toplum; ekonomi; yenilenebilirlik; geleneksel akıl; kurumsal değişim ve teknoloji başlıklarındaki sekiz temel konuya odaklanmaktadır (Steele, 2005). Sürdürülebilir şehirselleşme yaklaşımı; sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik konularında ilkeleri birleştirerek, şehirselleşme sürecinin katılımcı planlama anlayışı ile biçimlendirilmesini öngörmektedir (UN-HABİTAT, 2009).

Dünyanın farklı coğrafyalarında alana özgü iç dinamiklerle ve karşılaşılan sorunlarla biçimlenen farklı şehirleşme süreçleri ve planlama yaklaşımları olsa da sürdürülebilir şehirselleşme konusunda izlenen stratejilerde ortak temel özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir (Layard et al, 2001; Thomas, 2003; Wheeler, 2004; Newman&Jennings, 2008):

- Sosyal ve çevresel adalete dayalı ekonomik gelişmeyi sağlamak
- Şehirselleşme büyümesini, arazi kullanım planlaması ve şehirselleşme tasarımı yolu ile denetim altına almak
- Nüfus ve çevresel kaynaklara göre ulaşım sistemi ve konut teknolojisi geliştirmek
- Yeşil mimarlık ve yeşil yapılaşma ilkelerini kullanmak, çevre koruma ve çevrenin iyileştirilmesi restorasyonu çalışmalarını planlama süreçleri ile bütünleştirmek
- Yenilenebilir enerji kaynaklarını ve malzemelerini kullanmak

Geleceğin şehirleri olarak tanımlanan ve iş dünyasının önünde önemli fırsatlar yaratan ekolojik şehir ve akıllı şehir uygulamaları da sürdürülebilir planlama ve tasarım ilkeleri çerçevesinde temel ve ortak niteliklere sahip, farklı odak noktaları olan yaklaşımları tanımlamaktadır.

⁴ Şehirleşme Bölümü Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy tarafından kaleme alınmıştır.

3.1.1.1. Ekolojik şehir

Ekolojik şehir kavramı; şehirleşme süreçlerinin olumsuz çevre etkilerini önlemek üzere, doğal kaynakların ve ekosistemin ekolojik yönetimine odaklanmaktadır. Sürdürülebilir şehir ve yeşil şehir kavramlarına referans veren ekolojik şehir; şehrin bir bütün olarak işleyişi (şehirsel metabolizma) kadar, şehirdeki yapılara ve yapılarla ilişkili çevrenin korunmasına odaklanan fiziksel bir varlık olarak tanımlanmaktadır. Ekolojik şehir kavramı, ekolojik şehir plancısı ve tasarımcısı Register tarafından "doğal kaynakları en az düzeyde kullanırken şehirde yerleşik yaşayanlara yüksek bir yaşam kalitesi sunmaya olanak sağlayan bir insan yerleşmesi" olarak tanımlanmaktadır (Register, 1987 <http://www.ecocitybuilders.org/>).

Ekolojik şehir yaklaşımı, temelde eko-sistem tabanlı bir şehri ifade eder. Ekolojik şehir yaklaşımlarında, şehirsel kaliteyi maksimize ederken, ekolojik çevreyi minimum etkilemek amaçlı on temel ilke tanımlanmıştır.

Bu ilkeler (Dowton, 2009) aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir:

- Bozulmuş çevreleri rehabilite etmek
- Bölge biyolojisine uyum sağlamak
- Dengeli gelişmeyi sağlamak
- Kompakt şehirler yaratmak
- Enerji performansını optimize etmek
- Ekonomiye katkı sağlamak
- Sağlıklı ve güvenli bir çevre yaratmak
- Toplumu güçlendirmek
- Sosyal adaleti sağlamak
- Tarihsel ve kültürel zenginliği ön plana çıkarmak

3.1.1.2. Akıllı şehir

Şehir Planlama kuramındaki akıllı şehir kavramı, dünya sistemi çerçevesinden ekonomik rekabeti sağlamak amacıyla küresel şehir altyapısının yeniden yapılanmasına yönelik zorunlu teknolojik önlemlerin bir sonucu olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme süreci, akıllı ağ şehirlerin planlaması kadar şehirsel hizmetler ve bilgi - iletişim teknolojileri arasındaki ilişkiyi de vurgulamaktadır (Castells, 1996, 2004). Akıllı şehirler bu yönleri ile iş dünyasına özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri yönleri ile önemli fırsatlar sunmaktadır.

Akıllı şehir yaklaşımı; şehirleşme sürecinin olumsuz ekonomik etkilerini önlemek üzere, ekosistemin bilişim teknolojileri tabanlı bilgi yönetimine de odaklanmaktadır. Dijital / sayısal şehir kavramlarına referans veren akıllı şehir; sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik kadar altyapı mekanizmalarının akıllı işletimlerine odaklanan, sanal bir varlık olarak tanımlanmaktadır. Akıllı şehir yaklaşımı, temelde bilgi tabanlı şehri ifade eder.

Bir şehir, sürdürülebilir ekonomik gelişmenin ve yüksek yaşam kalitesinin; insan kaynaklarının, sosyal sermaye yatırımlarının, geleneksel ulaşım ve modern iletişim altyapısının, doğal kaynaklarının katılımcı yönetim modeli ile ve "akıllıca" yönetilmesi durumunda akıllı şehir olarak tanımlanabilir.

Akıllı bir şehrin; akıllı ekonomi, akıllı hareketlilik, akıllı çevre, akıllı insan, akıllı yaşam, akıllı yönetim gibi altı temel özelliğe sahip olması gerekli görülmektedir. Bu özellikler aşağıda sıralanan alt başlıkları da içermelidir (EU - Smarter Cities Model; <http://www.smart-cities.eu/model.html>):

- **Akıllı ekonomi:** Yenilikçi ruh, girişimcilik, ekonomik imaj ve ticari markalaşma, üretkenlik / verimlilik, iş piyasalarının esnekliği, uluslararası yer edinme nitelikleri ve uyum kapasitesi
- **Akıllı hareketlilik:** Yerel, ulusal ve uluslararası erişilebilirlik ve kullanılabilir bilişim altyapısı ve sürdürülebilir - yenilikçi - güvenli ulaşım sistemleri
- **Akıllı çevre:** Çekici doğal koşullar, çevresel koruma yaklaşımları ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi
- **Akıllı insan:** Sosyal ve etnik çeşitlilik bakımından zengin bir toplum yapısı içinde bulunan, bilgi bakımından yeterlik düzeyi gelişmiş, hayat boyu öğrenmeye eğilimli, esnek, yaratıcı, kozmopolit / açık görüşlü ve kamusal yaşama katılımlı
- **Akıllı yaşam:** Turistik ve kültürel aktiviteler bakımından zengin, sağlık ve eğitim imkanlarına erişim sağlayan, yeşil ve akıllı tasarım bakımından kaliteli konut niteliğine sahip, bireysel güvenlik ve sosyal uyum sistemleri
- **Akıllı yönetim:** Karar verme sürecinde katılım, kamusal ve sosyal servisler, şeffaf yönetim anlayışını yansıtan politika stratejileri ve perspektifler gibi özelliklere sahip olmak

Ekolojik şehir ve akıllı şehir yaklaşımlarının sürdürülebilirlik bağlamında ele alınarak karşılaştırmalı değerlendirilmesi ve bütünleştirilmesi, 2050'lerin şehri olarak tanımlanan akıllı yeşil şehir yaklaşımının temel ilkelerini belirlemeye olanak sağlamaktadır.

3.1.2. Türkiye'nin Durumu

Türkiye, Avrupa ve Asya'yı birleştiren coğrafi konumu, eşsiz doğal değerleri, zengin tarihi ve kültürel mirası ile dünya üzerinde ayrıcalıklı bir ülke olarak bilinmektedir. Ülkenin üç imparatorluğa başkentlik yapmış en büyük kenti İstanbul da benzer nitelikleri ile tarihinin hemen her döneminde özel bir değer taşımıştır. Son yıllarda merkezi ve yerel yöneticiler, kamu ve özel sektör girişimcileri, İstanbul'u stratejik konumu, doğal, tarihi, mimari, kültürel özellikleri, turistik potansiyelleri ve ekonomik kaynakları ile dünya ölçeğinde tanıtmaya çalışmaktadır. İstanbul, Avrasya olarak tanımlanan bölgenin özellikle üç alanda, (i) finans ve servis; (ii) lojistik, iletişim, ulaşım, altyapı; (iii) turizm ve kültür konularında merkezi olarak ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır.

İstanbul'un Avrupa, Asya, Ortadoğu, Eski Doğu Avrupa Bloku ülkelerinin inovasyon temelli teknoloji ve iş merkezi, bölgesel finans ve servis merkezi olarak tanıtılması; kent topraklarının ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli finans kuruluşları, bankalar, sigorta şirketleri, reklam şirketleri, gayrimenkul sektörü ve diğer servis sektörleri tarafından çekici bir yatırım alanı olarak görülmesine ve tercih edilmesine neden olmaktadır.

Lojistik yönden değerlendirildiğinde, İstanbul'un Türkiye'nin Asya ve Avrupa'ya açılan ticaret kapısı olarak görülmesi; ulaşım, iletişim ve altyapı yönünden kentte büyük bir kapasite yaratmaktadır. Avrupa'da Berlin - İstanbul Ulaşım Koridoru olarak tanımlanan güzergah, AB Ulaşım Koridoru olarak bilinen Avrupa - Kafkasya - Asya bağlantısıyla bütünleşen ulaşım hattı; 1993'te başlatılan programla Karadeniz çevresinde bir ring yaparak Avrupa'yı İstanbul'dan Akdeniz'e bağlamayı planlayan ulaşım yolu; Ortadoğu'ya giden İstanbul - Ankara - Irak bağlantısı, İstanbul'un lojistik merkez olma özelliğini güçlendirmektedir. İstanbul'un lojistik merkez olma özelliği, kent içinde farklı ulaşım türlerine duyulan gereksinimi arttırmakta, birbiri ile iyi ilişkilendirilmiş ulaşım sistemini öngören, karayolları, havayolları, denizyolları ve bunları tamamlayan istasyon ve liman olanakları ile bütünleşen, çok sayıda ulusal ve uluslararası proje kent gündeminde yer almaktadır.

2010 yılı ADNKS nüfus sayımına göre nüfusu yaklaşık 13,3 milyon kişi olarak belirlenen İstanbul, aynı sayıma göre yaklaşık 73,7 kişi olan ülke nüfusunun %18'ini barındırmakta, yüzey suları dahil olmak üzere 5.400 km²'lik bir alana yayılan yüzölçümü ile Türkiye'nin %0,7 sini kaplamaktadır. İstanbul'da Türkiye'nin toplam çalışan nüfusunun %32'sine istihdam olanakları yaratılmakta, toplam ticaret hacminin %55'i barındırılmakta, toplam dış ticaretinin %43'ü yapılmakta ve toplam turizm gelirlerinin %25'i İstanbul'dan sağlanmaktadır. İstanbul'da tarım dışı istihdamın toplam içindeki payı %91,9, sanayi sektörünün %32,2, ticaret sektörünün %18,7, hizmetler sektörünün ise %35'tir. Tüm bu veriler, kuşkusuz İstanbul'un Türkiye içindeki yerini ve önemini vurgulamaktadır (TÜİK verileri).

İstanbul, her alanda sahip olduğu potansiyelle küresel ekonomi pazarında üretim, ticaret, servis sektörlerinde, finansal merkez, lojistik merkez, turizm ve kültür merkezi olarak ön plana çıkarken başka dünya metropoliten kentleri ile özellikle Çin, Doğu Avrupa ve Asya'da ortaya çıkan rakip kentlerle de yarışmaya çalışmaktadır. Bu rekabet ortamı dünya pazarlarında olduğu gibi Türkiye'de de etkili olmakta, İstanbul, ülke içindeki Ankara, İzmir, Adana, Bursa gibi diğer büyük şehirleri de yönlendirmektedir.

OECD Bölgesel Kalkınma Politikaları Komitesi tarafından hazırlanmış olan İstanbul Metropoliten Alan İncelemesi adlı çalışma da (OECD, 2008) İstanbul uluslararası ölçekte en hızlı büyüyen OECD Metropoliten Bölgeleri içinde tanımlanmaktadır. Ancak aynı rapor, kayıt dışı ekonomiye, gelir dengesizliğine, aşırı göçe, ulaşım, altyapı, deprem - risk yönetimi ve konut konularındaki sorunlara da dikkati çekmektedir. Özellikle nüfus ve ekonomi alanındaki hızlı büyüme ile ekonomiyi geliştirme çabaları, büyük şehirlerimizin sadece ekonomik yapılarını değil, mekansal yapılarını ve kentsel gelişmelerini de önemli ölçüde etkilemekte ve değiştirmektedir. Bu gelişme ve değişimler, kentsel dönüşüm ve büyük projeler de dahil olmak üzere sağlıklı bir planlama ile bütünleştirilemediği takdirde, şehirlerin pek çok yerinde yaşanan yanlış kentleşme, göç ve çeşitli fiziksel altyapı sorunlarına neden olmaktadır.

3.1.2.1. Türkiye’de şehirselleşme ve sürdürülebilir yerleşme konularına ilişkin temel yaklaşımlar

Ülkemizde şehirselleşme ve sürdürülebilir yerleşme konularına ilişkin yapılan araştırma ve çalışmalarda, benzer sorunlar saptanmakta, benzer yaklaşımlar izlenmektedir. DPT tarafından hazırlanan Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007 - 2013, Yerleşme, Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu (DPT, 2007) ve T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığının 2009 yılında gerçekleştirdiği Kentleşme Şurası ve Şura Çalışmaları sonucunda hazırlanan Şura Komisyon Raporları ve Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı 2010 - 2023 (<http://www.kentges.gov.tr>), bu konuda yapılan en son ve en kapsamlı değerlendirmeleri içermektedir.

“Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007 - 2013, Yerleşme ve Şehirleşme, Özel İhtisas Komisyonu Raporu”nda şehirleşme, yerleşme ve mekansal planlamaya ilişkin temel sorunlar ve bu temel sorunlarla ilgili alt sorunlar tanımlanmıştır:

- Bölgesel Eşitsizlik: Bölgesel eşitsizlikler ve yerel kalkınma sorunları
- Yerleşme ve Şehirleşme: Yaşam kalitesi sorunları, afetlere duyarlı yerleşme ve şehirleşme, doğal ve kültürel varlıkların korunması, kaçak yapılaşma, yenileme ve dönüşüm, teknik ve sosyal altyapı yetersizliği
- Mekansal Planlama Sorunları: Uygulama araçları ve denetim, hukuk sistemi, yetkiler, yönetim sorunları, fiziki mekanın yönetimi, katılım, mekansal planlamada kademelenme sorunları (DPT, 2007)

Kentleşme Şurası çalışmaları sırasında yapılan değerlendirmelerde ve KENTGES Raporu’nda da benzer sorunlar saptanmıştır. Şura sonucunda hazırlanan raporlarda şehirlerde plansız gelişmenin ve denetimsiz büyümenin yarattığı sorunlar önemli bir konu olarak öne çıkmıştır. Şehirlerin hızlı nüfus artışı sonucu plansız olarak gereğinden fazla büyümesi, sürdürülebilir gelişme açısından önemli bir sorun olarak görünmektedir. Planlı alanlarda ise şehirselleşmenin önerilen sürece uygun etaplar halinde yönlendirilememesi, ulaşım altyapısını, çevre ve ekolojik kaynakların kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir (<http://www.kentges.gov.tr>).

Kentleşme Şurası’nda saptanan bir diğer önemli sorun, kırsal ve şehirselleşmeleri olumsuz yönde etkileyen kırsal gelişme ve göçlerdir. Kırsal alanlardan şehre göç olgusu, şehirselleşme alanları olduğu kadar kırsal alanları da olumsuz etkilemektedir. Kırsal alanlardaki nüfus kaybı, bu alanlardaki yerleşmelerde çöküntü yaratmaktadır. Şehirleşme sürecinde, şehirlerin çevrelerindeki kırsal alanlara doğru yayılmaları, kırsal yerleşmelerin fiziksel, sosyal ve ekonomik yapılarını etkilemektedir. Bu nedenle, kırsal kalkınmaya yönelik sistemli stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanabilmesi, şehirselleşme açısından da büyük önem taşımaktadır.

Göç sorununa bağlı olarak özellikle büyük şehirlerde yaşanan plansız gelişme, yasa dışı yapılaşma ve gecekondulaşma önemli şehirleşme sorunları olarak görünmektedir. Büyük şehirlerin çevrelerindeki yoğunlukla hazine arazileri üzerine kurulan gecekondu mahalleleri, özellikle

İstanbul ve Ankara gibi şehirlerde zamanla şehrin bütününe etkileyen sorunlu yerleşim alanlarına dönüşmüştür. Ülkemizde 1950'li yıllardan sonra yaşanan hızlı ve denetimsiz şehirleşme ve yapılaşma süreci, başta deprem ve sel olmak üzere doğal afetlerle karşı karşıya kalan alanlarda, afetlere dayanıksız şehirleşme sorununu da yaratmıştır.

1999 Marmara Depremi, ülkemizde güvenli ve sürdürülebilir şehrsel gelişmenin önemini bir kez daha göstermiş, afetlere hazırlık çalışmalarının yalnızca afet sonrası yapılacak acil müdahale önlemleri ile sınırlı olmadığını; afet öncesi yapılacak çalışmaların da çok önemli olduğunu, afet tehlike ve risklerini giderme / azaltma amaçlı yaklaşımların mekansal planlama sistemi ile bütünleştirilmesi gerektiğini yaşatarak öğretmiştir (<http://www.kentges.gov.tr>).

Ülkemizde şehrsel yerleşmelerin önemli bir bölümünde, teknik altyapı sistemleriyle bütünleşen yatırım / işletim sistemlerinin istenilen düzeyde olmaması nedeniyle şehrsel altyapı ve çevre sorunları yaşanmaktadır. Sürdürülebilir şehrsel gelişme sürecinde, yerleşmelerin sağlıklı, güvenli ve yaşanabilir yerler olmalarının sağlanması, teknik ve sosyal altyapı ihtiyacının giderilmesi temel bir ilke olarak kabul edilmektedir (<http://www.kentges.gov.tr>).

Özellikle büyük şehirlerimizde hızlı nüfus artışı ile birlikte refah düzeyinin yükselmesi ve özel otomobil sahipliğinin artması sonucu, şehrsel yayılma süreçlerinin yoğun olarak yaşandığı ve şehrsel yayılmaya bağlı olarak gelişen şehrsel ulaşım sorunlarının da önem kazandığı gözlemlenmektedir. Toplu ulaşım hizmetlerinin yeterli düzeyde olamayışı, özel araç kullanımıyla rekabette yetersiz kalmasının yanında, ulaşımdan kaynaklanan çevre kirliliği sorunu da sürdürülebilir şehirleşmeyi tehdit eden önemli bir konu olarak öne çıkmaktadır (DPT 2010 Yılı Programı).

Kentleşme Şurası'nda, sürdürülebilir şehrsel gelişme konusunda saptanan sorunlar içinde planlama sisteminden kaynaklanan sorunlar da önemli bir yer tutmaktadır. Mekansal planlama alanında yetkili merkezi ve yerel kurumlar arasında eşgüdüm yetersizliği bu alandaki en önemli sorunlardan biri olarak gösterilmektedir. Yerel yönetimlerin plan yapma yetkilerinin dışında, merkezde yer alan çok sayıda bakanlık ve kurumun, kendi kuruluş kanunlarından ileri gelen plan yapma yetkileri nedeniyle bir plan karmaşasının yaşandığı pek çok kez gündeme getirilmiştir. Mekansal plan kademeleri arasındaki ilişkinin yeterince kurulamaması da önemli bir sorundur. Dağınık planlama sistemini etkin hale getirmek için yetki kullanan çok sayıda kurum arasında eşgüdümü sağlayacak bir merkezi otoritenin bulunması gerekli görülmüş (<http://www.kentges.gov.tr>), bu nedenle 61. Hükümet'te Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kurulmuştur.

Sürdürülebilir şehirselleşmeyi yönlendiren en temel kuruluşlar olarak yerel yönetimlerin kapasiteleri sorunlarının da Türkiye’de şehirleşme sürecini olumsuz etkilediği Şura’da saptanan bir diğer önemli konudur. Bunlar arasında öncelikli sorunlardan biri belediyelerde ve il özel idarelerinde yetkin ve yeterli teknik eleman eksikliğidir. Belediyelerin mali kaynaklarının yetersizliği ve öz gelirlerinin arttırılamaması hizmetlerin etkin şekilde yerine getirilmesinde önemli engeller yaratmaktadır.

Türkiye’de sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanmasında yaşanan sorunlar ve bu sorunlara getirilebilecek çözümler sadece merkezi ve yerel yönetimlerin değil, iş dünyasının da sürece dahil olmasını gerektirmekte, dolayısıyla iş dünyası için önemli fırsatlar barındırmaktadır.

3.2. 2050’ye Doğru

20. yüzyılın en önemli özelliklerinden birisi tüm dünyada kentsel nüfusun arttığı bir yüzyıl olmasıdır. Bu durum Türkiye için de geçerlidir. Türkiye’de kentsel nüfus 1950’lerden sonra hızlanarak artmış ve 2000 yılında %65’e ulaşmıştır. Bu artışta 1980 yılından sonra idari bölünüş yapısındaki değişiklikler nedeniyle bazı bucak ve köylerin ilçe olmasının etkisi görünse de, asıl önemli neden kırsal kesimde tarım sektörünün istihdam açısından küçülmesi ve sanayileşme sonucunda kırdan kente yaşanan yoğun göçtür. 1980’de %50 olan tarımın istihdam içerisindeki payı günümüzde dörtte bir civarındadır. Buna karşılık, şehirlerde yer alan iş alanları olan sanayi ve hizmetlerin payları büyük oranlarda artmış ve günümüzde sırası ile % 20 ve % 45 - 50’ye yaklaşmıştır. 1990 - 2000 döneminde idari bölünüş yapısındaki değişikliklere göre düzenlenmiş nüfuslar dikkate alındığında, şehirleşmiş nüfusun bu dönemdeki yıllık artış hızının %2,68, bucak ve köylerdeki yıllık nüfus artış hızının ise %0,42 olduğu görülmektedir.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) verilerine göre dünya nüfusu 2010 yılında, önceki yıla kıyasla, yaklaşık bir Türkiye nüfusu kadar 79 milyon kişi artmış ve 6,9 milyara ulaşmıştır. Yine BM tahminlerine göre dünya nüfusu, 2050 yılında 9 milyarı bulacak, Türkiye nüfusu ise 2050 yılında, 73,7 milyondan, Hoşgör (2010) projeksiyonuna göre 26 milyonluk artışla 99,7 milyona yükselecek, yaşlı nüfus oranı artacaktır. Bu artış sonucu % 80’lere varacak olan kentleşme oranı, hem ekonomik yapıda hem de toplumsal yapıda önemli değişimlere yol açacaktır. Hızlı kentleşme ile birlikte, eğitim, sağlık, ulaştırma alanlarında altyapı sorunları daha da belirgin hale gelecektir. Diğer yandan kentlerdeki yaşam alanlarının, yapıli çevrenin, altyapı ve ulaşım sistemlerinin zaman içinde giderek eskimesi ve yıpranması yaşam kalitesini tehdit eden geleceğe yönelik önemli bir sorun olarak görülmeye devam edecektir.

2050'li yıllara gelindiğinde küresel iklimde de önemli değişimler olacağı tahmin edilmektedir. İngiltere'nin Ulusal Meteoroloji Ofisi tahminlerine göre bu yüzyılın sonuna kadar global ısı artışının 3 derece civarında olacağı, Türkiye ve Akdeniz'de bu değerin küresel artışın da üzerine çıkacağı beklenmektedir. Ayrıca yağışta da azalma olacağı, Karadeniz'de ise kışları yağmurun daha da artacağı, büyük fırtına ve sellerin yaşanacağı tahmin edilmektedir. İklim değişikliğinin Türkiye'de büyük etki yaratacağı düşünölmekte, ekosistemin çöküntüye uğrayabileceği, hidroelektrik sistemlerde ve tarımda sorunlar yaşanabileceği, turizmin de olumsuz etkilenebileceği varsayılmaktadır.

2050 şehirleşme perspektifi içinde özellikle İstanbul ve deprem bölgesinde bulunan diğer şehirlerin deprem senaryoları dikkate alınmalıdır.

Gelecek 40 yıl içinde global ölçekte ekonomik krizler yaşanabileceği, yönetim ve kent yönetimi alanında da önemli zayıflıklarla karşı karşıya kalınabileceği tahmin edilmektedir. Şehir planlamada çevre boyutu önem kazanacak, sürdürülebilir şehirselleşme kavramında mekansal eşitlik ve yaşam kalitesi boyutu ön plana çıkacaktır. Dolayısıyla, sürdürülebilir şehirselleşme bir yandan akılcı kaynak yönetimine dayalı mekansal gelişmeyi öngörürken, diğer yandan yerleşmelerde yapıll ve doğal çevrenin nitelikli ve yaşanabilir olmasına yönelik önlemleri sağlayacaktır (<http://www.kentges.gov.tr>). Akıllı yeşil / ekolojik şehirler gelecek 40 yılın ideal şehirleri olarak gözükmektedir.

3.3. Riskler ve Fırsatlar

Sürdürülebilir şehirselleşmenin sağlanabilmesinin önündeki en önemli engellerden birinin tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de son yıllarda etkileri yoğun olarak yaşanan iklim değişikliği olduğu bilinmektedir.

Sürdürülebilir şehirselleşme süreci içinde doğru hedef, stratejilerle geliştirilmiş şehirselleşme arazi kullanımı, yapılaşma kararları ve eylemleri ile iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi; enerji tüketiminin azaltılması, enerji verimliliğinin artırılması, biyolojik çeşitlilik, tarım toprakları, orman alanları, koruma alanları ve ekosistemler üzerindeki baskıların en aza indirilmesiyle mümkün olabilir. Bu konuda gerekli önlemlerin alınmasında iş dünyasına da önemli görevler düşmektedir.

Şehirlerimizde gündemde olan öncelikli konulardan biri de; şehirlerin afet ve özellikle deprem etkilerine karşı yeteri kadar hazırlıklı olmamasıdır. Afet öncesi sakınım ve afet sonrası müdahale ve iyileştirme süreçlerini kapsayan afet ve risk yönetimi konularına sürdürülebilir kentsel gelişme ve planlama çalışmaları içinde önemle yer verilmesi kaçınılmaz bir gereklilik olarak görülmektedir. Doğal, teknolojik ve iklim değişikliği gibi risklerin ulusal / bölgesel ve yerel düzeylerde yönetilebilir hale getirilmesi yalnız kamu sektörünün değil, özel sektörün de ilgi alanı içine girmektedir.

Sürdürülebilir şehirselleşme süreci içinde önemli bir planlama ve uygulama yaklaşımı da kentsel dönüşüm olarak adlandırılmaktadır. Kentsel dönüşüm proje ve uygulamalarında, fiziksel mekanın iyileştirilmesinin yanı sıra, sosyal konuların da ön plana çıkarılması, kapsamlı ve bütünlük bir çerçeve içinde sosyal adalet ve sosyal bütünleşme yaklaşımlarının önemsenmesi, yerel - ekonomik kalkınma ile birlikte tarihi ve kültürel mirasın ve doğal çevrenin korunması, zarar azaltma ve risk yönetimi konularına ağırlık verilmesi ve kentsel sürdürülebilirlikle birlikte sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğin de sağlanması için ilgili konularda da ilke, hedef ve stratejilerin geliştirilmesi gerekir. Şehirleşme ve enerji verimliliği, sanayide enerji verimliliği, binalarda enerji performansı ve ulaşımda enerji verimliliği konuları sürdürülebilirlik tartışmalarında üzerinde en çok durulan konulardır. Kentsel dönüşüm iş dünyası için en önemli fırsattır.

Sürdürülebilir şehirleşmenin gündeminde yeni sayılabilecek önemli bir konu, şehirlerde yenilikçilik kapasitesinin artırılmasıdır. Teknolojik gelişmelerin sunduğu fırsatlardan da yararlanarak buluşçuluğa önem vermek ve yerel kalkınmaya katkı sağlamak, şehirleşme alanında bir politika seçeneği olarak görülebilir. Bu kapasitenin artırılabilmesi; bilginin önemsenmesine ve her düzeyde yeni bilgi / teknoloji üretimi için şehirselleşme örgütlenmelerinin ve kurumsal kapasitenin oluşturulmasına bağlıdır. Bu konularda da iş dünyasına önemli görevler düşmektedir.

Türkiye'de 2050 yılına doğru geleceğin şehirleri olarak tanımlanan ve iş dünyasına önemli fırsatlar sunan akıllı ekolojik şehirlerin planlamasında uyulması gereken sürdürülebilir planlama ve tasarım hedefleri aşağıda sıralanmıştır:

- Doğal kaynakların kullanımında ekolojik dengenin gözetilmesi
- Kültürel varlıkların korunması, yaşatılması ve geliştirilmesi
- Doğal ve teknolojik tehlike ve risklerden arındırılmış, sağlıklı, güvenli, nitelikli yaşam çevrelerinin oluşturulması
- Yaşayanların güvenli içme suyu, yeterli altyapı ve ulaşım imkanlarına erişiminin sağlanması
- Kamu hizmetlerinden yararlanmada fırsat eşitliğinin sağlanması
- Yerel düzeyde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın gerçekleştirilmesi

- Toplumsal dayanışma ve bütünleşme kültürünün geliştirilmesi, kentsel yoksulluk ve eşitsizliklerin giderilmesi
- Yerel kültürel değerler ve geleneklerin korunup geliştirilmesi
- Çok merkezli, yığılmayı önleyen ve dengeli mekansal gelişmeye odaklı, dinamik, çekici ve yarışmacı yerleşmeler sisteminin oluşturulması
- İklim değişikliğinin etkilerini azaltmaya yönelik sürdürülebilir kent formunun, sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin ve yerleşmelerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının geliştirilmesi
- Yerleşmelerin planlanmasında, nüfus ve ekonomik faaliyetlerin yer seçimi ve mekansal dağılımında, çevresel, doğal ve ekolojik eşiklere ve taşıma kapasitesine uyulması
- Yerleşmelerde, tüketim kalıplarının doğal ve kültürel çevre üzerindeki etkilerini azaltacak yöntemlerin teşvik edilmesi; yerleşmelerde yaşam ve mekan kalitesini geliştirmeye, mekansal ve toplumsal eşitsizlikleri gidermeye yönelik araçların geliştirilmesi
- Yerleşmelerde ekonomik, sosyal ve mekansal gelişmelerin yaşam destek sistemleri üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması, hava, su ve toprak kirliliğinin önlenmesi
- İşbirliği ve dayanışma kültürü için katılım yöntemlerinin geliştirilmesi ve kurumsallaştırılması
- Yerel yönetimlerin hizmet sunumunda, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık ve verimliliğin esas alınması (<http://www.kentges.gov.tr>)

Görüldüğü gibi bu hedefler iş dünyasının benimsediği vizyon ve hedeflerle önemli ölçüde örtüşmektedir ve iş dünyasına önemli fırsatlar sunmaktadır.